

Medicis reliquit: Pedes autem, digitique, penis nigri minus perniciosi sunt lividis. Sed & alia signa considerare oportet. Nam si aeger malum leviter ferre videatur, atque aliquod signum salubre praeveia se ostendet, morbum in abscessum versus iri spes est; sic ut homo quidem superstes evadat, partes vero corporis demigrata decidant (n).

Pestilentis. Omnes, qui de terribili hoc morbo scripserunt, Auctores testantur, quod, si mali huius virulentia in partem quandam corporis abscederet, illa subito destrueretur, sic ut mortua & vivis adhuc contigua hærens, suppuratione in ambitu nata, postea separari debuerit. Anthraces pestilentiales dicebantur plagæ tales, in superficie corporis apparentes, ac si vivo igne ambusta fuissent. Longe terribiliora adhuc mala sequebantur illam pestem Atheniensem, quam *Thucydides* adeo graphice descripsit (o), qui non solum hac correptos viderat, sed ipse laboraverat. Sanissimos enim repente invadebat tetra lues cum capitis dolore, oculorum rubore, & inflammatione: mox fauces & lingua sanguinolentæ erant, spiritumque tetrum & pestifera olemem exhalabant ægri. Sequebatur sternutatio & raucedo: paulo post ad pectus descendebat morbus cum tussi vehementi: dein bilis vomitus: singultus molestissimus; ardor internus intolerabilis, corpus externe non admodum calere videbatur, sed subrubrum lividumque, & pustulis minutis ac ulceribus repletum erat. Sic sensim videbatur morbus a capite descendere per omnia; illique, qui septimum nonumve diem superaverant, descendente jam in ventrem morbo, exulceratione vehementi & magno profuvio debilitati peribant. Si autem morbi furor corporis extremitates corripisset, tales ægri maxima quidem pericula effugerant; & evaserunt quidam; sed manuum pedumque summitatibus amissis mutili, quandoque pudendis, vel & oculis orbi, ipsa morte calamitosam vitam trahebant languidi. Sic & Galenus (p) gravem pestem in summos pedes grassatam fuisse, illosque corrupisse, memorat.

Variolose. In pessimis enim confluentibus tota facies in bullam gangranosam elevatur, & in hac pericula rupta ichor exit tenax sæpe olidissimus, subiecta cutis & panniculus adiposus a tabo hoc gan-

§. 424. 3. **Q**UÆ mortem extremorum creant defectu vitalis influentia, ut quies senilis, debilitas summa, contusiones ingentes magnorum nervorum, spinæ dorsii, medullæ spinalis, magnorum gangliorum (326. 420.)

Cum Gangrana talis sit corporis mollis conditio, quæ abolito influxu vitalis humoris in arterias, effluxu per venas, in mortem tendat (vide §. 419.) patet evidenter, illam nasci debere, quando causa moventes humores per vasa tam debiles fiunt, ut ad extrema corporis usque motum continuare nequeant. Cordis autem vis arterias implens & dilatans, arteriarum efficacia, quæ se contrahere possunt & impulsu a corde sanguinem propellere per ultimas suas angustias in venas, sunt illæ causæ, quæ sanguinis motum per vasa absolvent. Attamen muscularum, venis adjacentium, motu venosi sanguinis fluxu cor versus promovetur. Ubi ergo in senio, vel per debilitatem vires, a quacumque etiam causa natam, cordis vires sic imminuuntur, ut non possint ad extrema corporis usque arterias impulso

granoso miserrime depascuntur. Imo meminisse aliquoties vidisse, quod jam *Sydenhamus* notaverat, in femoribustalium ægrorum elevatas vesicas, ovum gallinaceum æquantes, tenui ichore, vel & sanguinolenta sanie plenas, quibus ruptis subiecta caro nigerrima apparebat.

Scorbuticæ fluxus ad carnem, imprimis ad gingivas. In scorbuto illud satis mirum observatur, quod adeo minuatur vasorum cohesio, ut a levissima vi frangantur. Sic rudiores tactum in hoc morbo laborantibus semper ecchymosis sequitur, fractis vasibus effuso sub cute integra sanguine. Imo sine ulla vi externa, sponte ruptis vasibus, maculae illæ scorbuticæ sunt caruleæ, vel & nigricantes, a muscularum adjacentium motu fractis vasibus, vel erosio ab acriori sanguine. Vasorum enim minutam cohesionem in hoc morbo semper acrior sanguinis indoles comitatur; uti postea patebit in huius morbi historia. Non mirum ergo est, si scorbuticæ materiae fluxus ad carnem, destructis vasibus, Gangranam faciat. Crurum ulcera pessima, ad optima quævis remedia omnino rebellia, facillime gangranosa, quotidie observantur in scorbuticis. Nullibi tamen citius scorbuti præsentis indicia observantur, nullibi celerius corrumpit partes, quæ occupat, quam circa gingivas. Incipiunt calere, dolere, vel & prurire gingivæ, ad levem tactum sanguinem fundunt; hinc inde dein maculae albæ oriuntur, in ambitu suo rubræ & inflammatae; quæ sæpe, si negligantur, proferunt & depascuntur omnia, & imprimis in junioribus, cum horrendo foetore, & copiosissimo saliva tenuis & olidissima simul ex ore fluxu. Nostrates malum hoc cancrum aquaticum (*Waterkanker*) solent vocare, quia cancri instar exedit omnia, & jugis talis saliva fluor adest. Nisi in initio compefcatur hoc malum, (quod spiritu salis marini aqua diluto omnium certissime; dein & aliis acidis fossilibus, muria salis marini &c. fit) non tantum gingivæ, sed & genas, labia, linguam, imo & dentes, ipsamque osseam maxillam omnino corrumpit, & excidere facit. Aeris liber accessus, calor loci & humiditas, lymphæ acerrima sæpe & putrida continuo hæc loca aliuens in pessimo scorbuto, natam semel hic corruptelam augent immaniter.

sanguine dilatare, incipit nasci quies illa senilis; & ab hac extremorum Gangrana. Præterea requiritur in arteriis talis flexilitas, ut cedere possint, & dilatari a sanguine corde impulso; simulque tale robur, ut cessante cordis actione, elasticitate sua, & fibrarum muscularium actione, propellere possint sanguinem cavis suis contentum. Unde ab oppositis fibrarum solidarum, & vasorum ex his compositorum, vitis idem sequitur effectus; nempe æquabilis sanguinis motus impedimentum, & stagnatio.

A nimia debilitate & laxitate fibrarum & vasorum impediri humorum per vasa motum, probatum fuit in Commentariis §. 26. & 44. Idem malum fieri a nimia fibrarum & vasorum rigiditate, constitit ex illis, quæ §. 33. & 52. dicta sunt.

It

(n) Hippocr. Prognosis Chært. Tom. VIII. pag. 624.

(o) De bello Peloponnesiaco Lib. 2.

(p) De usu part. Lib. III. cap. 5. Charter. Tom. IV. pag. 345.

In decrepita autem senectute, plurimis canalibus concretis jam, qui in juventute & flore ætatis pervii fuerant (vide Commentaria §. 413. n. 4.) nihil in vasibus robur adest, & callositas, per quam resistunt suæ dilatationi; unde tandem cor non amplius valet evacuare contentum suis cavis sanguinem, adeoque obruitur, & quiescit. Videantur illa, quia in Commentariis §. 128. de inevitabili mortis necessitate ab hac causa dicta fuerunt. Mirabilem casum, qui modo dicta confirmat, habet *Tulpius* (q): Seni fatuo, diutissime debili, fatiscebant eo usque & languidum cor, & effectus partium calor, ut a minima corporis offensa sequeretur protinus Gangrana. Si enim vel natibus insideret, vel cubito inculberet, vel calcem pavimento imponeret, vel scapulam in parietem inclinaret, illico a gangrana obsidebatur non minus pars premens, quam pressa. Brevi serpens malum occupabat universum fere corpus, sic ut omnia jam mortua forent, antequam vere emoreretur miserrimum hoc lascivientis mortis ludibrium. Similem fere casum in foemina nonagenaria vidi, cui ante mortem non tantum extrema Gangranosa fiebant, verum & gena, cui dormiens incubuerat, simili labe corripiebatur. Tam debiles enim videntur fuisse in his ægris cordis vires, ut externa compressione, quantumvis hæc levis fuerit, complicata vasa explicare non potuerint.

Sed & aliam incurabilis Gangranæ causam Historia Medica docet, quando nempe arteriæ, quamvis cordis vires integræ satis fuerint, sic obriguerunt, ossæ quandoque factæ, ut nec cedere possint sanguini cordis vi impulso, neque se contrahere. Nobili viro sexaginta septem annos nato, qui optima sanitate valuerat toto vitæ decursu, oriebatur Gangrana in digito pedis, quæ sensim ascendens cruris dimidium jam occupabat. Cum cæteroquin vires constarent, & pulsus satis fortis & æquabilis esset, certæ morti, quæ sic gradatim corpus depasce-

§. 425. 4. **V**Enena mirabilia.

Præter hætenus recensitas Gangranæ causas, adhuc aliæ quedam occurrunt, quæ ad priores classes reduci non poterant. Dantur enim in rerum naturalia, quæ corpori humano applicata mortem partem, imo & totius, cito & certo faciunt, licet modus physicus, quo hoc faciant, hætenus lateat. Cum enim in qualitibus sensibilibus venenorum sæpe nihil occurrat, cui tanta efficacia adscribi posset, tota substantia nocere, & occulta qualitate hæc agere *Galenus*, & post illum Scholæ dixerunt. Recentiores Philosophi, quibus rerum causas ignorare turpissimum videbatur, explosere qualitates illas occultas, & riserunt Veterum simplicitatem, qui candide ignorantiam confessi effectus illos mirabantur, quorum causas minime intelligerent. Verum potiori jure subtilissimos Philosophos de veneno viperarum disputantes, risit magni Hetruræ Ducis venator (vide Commentaria §. 155.), dum illorum ratiunculas convelleret, epota non tantum bile viperæ, verum etiam iratissime & maxime viperæ saliva, spuma, & venenato succo pone dentes in oculis peculiaribus collecto, vino dilutis & haustis. Licet enim in vulnere noceant venena quedam, impune tamen sæpe deglutuntur. Unde *Pyllis*, qui fugen-

ret, incertum auxilium præposuit animosus senex, crurisque gangranosum sibi amputari voluit. Extirpatione facta, duæ tresve uncia sanguinis ex musculari carne resecta exiverunt: Ubi autem laxabatur tornatilis ligatura, quæ arteriam subpopliteam compresserat, mirabatur peritissimus Chirurgus, qui operationem fecerat, ne guttam quidem sanguinis exire: Arteriosi autem trunci extremum durum & callosum esse apparuit. Quatriduo autem post extirpationem peractam periit æger. Dum examinabatur crus abscissum, patebat, truncos arteriosos majores pro maxima parte osseos factos fuisse, & in quibusdam locis adeo contractos, ut vix setam admitterent suis cavis. Unde satis patuit Gangranæ hujus causa (r).

Cum ergo seniles tales Gangranæ fere semper immedicabili vitio vasorum ortum debeant, vel cordis debilitati non facile corrigende, patet satis, nec separationem corrupti hic expectari posse per suppurationem, neque profuturam extirpationem. Nihil ergo superest, quam ut pars affecta sale, aceto, vino, ruta, scordio & similibus condidatur, & ab omni putredine præservetur; simulque bono victu & Cardiacis vires vitales augeantur, quantum fieri poterit. Hac methodo Celeberrimus *Boerhaavius* in Senatorio hujus urbis viro per ses integros menses stigma gangranosum, in pollice pedis natum, continuit, ne proferperet. Cum autem, convocato Medicorum consilio, plurium suffragiis concluderetur, tentandam esse separationem illius mortuæ a vivis partibus per suppurationem, & hunc in finem Cataplasmata muturantia applicarentur, tridui spatio Gangrana jam ad femur usque ascendit; & paulo post placide exspiravit æger.

Quare autem contusiones ingentes, vel alias lesiones insignes magnorum nervorum, gangliorum, spinæ dorsii aut medullæ spinalis, sequatur Gangrana, explicatum fuit in Commentariis §. 162.

do curabant venenata vulnera, non tribuit *Celsus* (s) scientiam præcipuam, sed audaciam usu ipso confirmatam. Adeoque conclusit: Ergo quisquis, exemplum *Pyllis* secutus, id vulnus exuxerit, & ipse rurus erit, & tutum hominem præstabit: Illud interea ante debet attendere, ne quod in gingivis, palatoque, aliave parte oris ulcus habeat.

Vidimus in §. 423. in morbis aliquando nasci aliquid, quod naturæ humanæ adeo adversum esset, ut partem corporis, versus quam deponitur, illico faciat emori. Dictum fuit ibidem, contagium variolosum paucorum dierum spatio sic corrumpere posse omnia in sanissimo etiam juvene; ut tabo gangranoso totum corpus difluat. Sed præter hæc observationes Medicæ docuerunt, venenatorum animalium morsu etiam levissimo, Gangranam & Sphacelum nasci posse. Dum per Libyæ deserta exercitum duceret Cato, ubi ingens venenatissimorum animalium copia erat, occurrebat & exiguus serpens *Sepsis* dictus, qui miserum militem parvo tantum vulnere læserat in crure, atque statim

Plage proxima circum
Fugit raptâ cutis, pallentiaque ossa retexit.

Jans.

(q) Observ. Medic. Lib. II. cap. 45. pag. 162.

(r) Philosoph. Transact. num. 369. pag. 216. Abridg. Tom. VIII. pag. 771.

(s) Lib. V. cap. 27. pag. 309.

Jamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus,
Membra natant sanie, sura fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus
omnis
Linquitur, & nigra distillant inguina tabe, &c.

Sic sensim ascendendo abdomen, pectus, & contenta
his viscera distuebant; imo & ipsa ossa consumpta
fuisse canit Poeta (t), & quidem satis subito:

Quidquid homo est, aderit pestis, natura profana
Morte patet, manant humeri, fortisque lacerti:
Colla, caputque fluunt. Calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequitur.
Parva loquor, corpus sanie stillasse perustum,
Hoc & flamma potest, sed quis rogos absulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putresque secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphas inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.

Fortè Poetæ fides parum suspecta videretur nonnullis, cum solida licentia uti potuisset in horrendis illis malis enarrandis, quæ morsum hujus serpentis sequuntur: sed in Commentariis §. 105. casus mirus habetur, qui huc satis accedit. Sanissimam enim puellam venenatissimus serpens momor-

§. 426. **G**angrænæ futuræ signa sunt causæ ejus (422. 423. 424. 425.) præcognitæ.

De his omnibus, numeris hic citatis, dictum fuit: Agendum nunc de illis signis, quibus præsens Gangrænæ cognoscitur, & distinguitur ab inflamma-

§. 427. **A**T vero præsentis hæc: 1. phænomena inflammationis subito ablata sine correctione causæ (confer 382. 383. 384. cum 422. 423. 424. 425.) 2. sensus hebes. 3. color pallidior, cinereus, fuscus, lividus, niger. 4. mollities, flacciditas, ad tactus vestigia non resurgens. 5. pustulæ ichore lymphatico subflavo, vel rubello plenæ in loco inflammato. 6. ubi a frigore, pruritus & punctura ingens, unâ cum rubore intenso, quem brevi nigritudo mortifera sequitur.

Si bene intellecta fuerint illa, quæ dicta sunt de causis præcedentibus, natura, & loco gangrænæ, facile distinguetur, an Gangrænæ adsit nec ne, sequentibus signis.

1. Phænomena inflammationis oriebantur a vi vitæ urgente sanguinem in vasa obstructa majori celeritate, uti dictum fuit §. 381. omnia autem illa §. 382. & sequentibus enumerata fuerunt. Si ergo hæc phænomena increverint omni momento, dein subito desinant, novimus, non cessasse hæc mala ob causæ correctionem, id est resolutionem concreti inflammatorii: quia hæc nunquam fit, nisi mita fuerint omnia inflammationis symptomata (vide §. 386.) Neque poterit tunc adesse suppuratio, quia per hanc inflammationis phænomena non abolerent, sed sensim, non subito, mutantur & mitescunt: multo minus adhuc scirrhus expectari poterit, in quo omnia adhuc lentiori gradu mutantur. Superest ergo tantum ille exitus inflammationis, quo in gangrænâ, id est mortem partis, tendit. Quare autem tunc cessent symptomata, quæ inflammationem committantur, explicatum fuit in Commentariis §. 388. Ubi inflammatio corporis partem externam occupat, sensibus mutatio coloris & reliqua signa gangrænæ, ex inflammatione natæ, percipi possunt. Si

derat, unde brevi moriebatur: dumque cadaver paucis tantum post mortem horis auferre volebant, tabefactæ jam ab ossibus secedebant carnes.

Latet sæpe deleteria talis facultas in quibusdam rebus, de quibus nullus cogitasset unquam, nisi frequentes casus docuissent, inesse his talem malignitatem. Sic observatum fuit in Galliis, fecales grana (imprimis illa quæ Martio mense terræ tradi solent) solo humido & frigido sata, si pluviam copiosam fuerint, pro magna parte in spicas surgere degeneres omnino, quæ & nigra erant, & a solita figura recedentes galli gallinacæ calcaria non inepte referebant. Dumque annonæ penuria non mundarent satis fecalen ab hoc vitio pauperes, plurimi Gangrænæ sicca, nigra, & livida corripiebantur, quæ a digitis pedum incipiens sensim ascendebat: in magno satis talium agrorum numero tantum unus fuit, cui gangrænæ in manu inciperet. Quod maxime mirum videbatur, soli viri hac gangrænâ afficiebantur, mulieres nullæ, nisi hinc inde quedam juniores puellæ. Dum gallinis dabantur vitiosa hæc fecales grana, maluerunt integro triduo in ediam pariti, quam hæc sumere: quibusdam autem fraude ingesta hæc grana non videbantur nocere (u). Mirabilis hæc observatio docuit, saluberrimum humano generi alimentum sic a latente causa mutari posse, ut verum fiat venenum.

tionem, quæ illam sæpe præcedit; & a sphacelo, qui gangrænâ aliquando sequitur.

vero interiora corporis simile malum occupaverit, calor, dolor, febris, subita ablatio idem docet.

2. Locus inflammatus antea dolentissimus erat, ob distractas fibras nervosas per tunicas vasorum distentorum dispersas: cum ergo causâ distendens, vitalis nempe humorum influxus per vasa, cesset, aberit & dolor, vel saltem quam plurimum minuetur. Accidit enim aliquando, panniculo adiposo jam per Gangrænâ corrupto, cutim tamen nondum emortuam esse, unde aliquis sensus supererit; uti etiam in partibus panniculo adiposo suppositis; quæ tunc, interposito hoc mortuo & insensibili, corporum externorum actionem obtusiori sensu percipiunt.

3. Demonstratum fuit in Commentariis §. 382. n. 1. 2. & 5. locum inflammatum rubere, & cutim præ summa tensione splendere. Simul ac vero omnis humorum motus per partem inflammatam tollitur, incipit deficere floridus ille ruber color, pallor dein nascitur, quem color cinereus, fuscus &c. excipit; sic ut, pro vario colore partis affectæ, varius sit corruptelæ gradus; eo pejor semper, quo magis a pallore in mortiferam nigredinem vergat. Pulcherrime has Gangrænæ præsentis notas recensuit *Galenus* (v), dum in maximis inflammationibus, vehementer obstructis vasorum orificiis, & omni-

& omnibus meatibus naturali perspiratione destitutis, subito partes sic affectas mori debere monet. *Ac primum illarum exstinguitur floridus color* (dicitur *ab ortu* *et* *deinde* *et* *pulsus* *abest*, non sedato affectu, verum sensu emortuo.

4. Quamdiu inflammatio durat, durus & renitens tumor partem occupat, qui compressus illico resilit, quia impetus vitalium humorum, a tergo urgens loca obstructa, distendit omnia. Ubi ergo deficit ille impetus, mortua jam parte, omnia flaccescunt, & panniculus adiposus, antea distentissimus, nunc mollis apparet, & impressi digiti vestigium retinet. Tangenti tunc locum sic affectum videtur sub cute tenax quasi fluctuare materia, vel saltem manifesta partium cuti suppositarum vacillatio percipitur, quæ tantum a corrupto panniculo adiposo fit; cujus ingentia frustra postea secedunt, dum mortuum a vivis benigna suppuratione separatur.

5. Signum hoc solet fere Pathognomicum haberi, quo præsens Gangrænæ in extrema corporis superficie cognosci solet. Cumpuntur enim subito vasa (uti dictum fuit §. 388.) dum inflammatio in gangrænâ abit, & effunduntur humores, brevi cor-

rumpendi. Epidermidis tenerrimi cum cute subiecta nexus solvuntur, illaque ab effusis humoribus in pustulas attollitur; quæ vel ichore flavescente, vel & aliquando subrubello, loturæ carni inftar, turgent; in peissimis autem gangrænâ, quæ brevi in sphacelum tendent, etiam nigro ichore plenæ tales bullulæ apparent.

6. Peculiaris hæc Gangrænæ species distinctis signis cognoscitur. In borealibus regionibus, & rigidissima hyeme, miserrimi tales casus satis frequentes occurrunt. Extrema nempe corporis partes, digiti pedum manuumque, nasi apex, aurium lobi, acerrimo gelu subita Gangrænæ sic corrumuntur, ut postea cadant: sic autem solet procedere hoc malum. Primo a frigore pallor oritur, sequitur dein rubedo, quam comitatur dolor punctorius molestissimus, vel pruritus magnus; rubedo dein augetur, in purpureum fere colorem vergens; dein nigrescit pars sic affecta, & ad ossa usque vero sphacelo corrupta, cadit. Quia autem Gangrænæ ab hac causa orta citissime partes corporis facit emori, & aliam longe curationis methodum requirit, uti dicitur §. 454. ideo omni cura attendendum est, ne nullus in hac Diagnostici error contingat.

§. 428. **S**phacelus futurus scitur ex signis Gangrænæ præsentis (427.) assiduo auctis.

Dictum fuit in Commentar. §. 420. Gangrænâ plerumque præcedere, hanc vero sequi sphacelum. Si ergo omnia signa Gangrænæ præsentis, præcedenti paragrapho recensita, augeantur, novimus sphacelum metuendum esse. Gangrænæ enim partes poterunt viva supposita comprimendo suffocare, vel & proserpente putredine corrumpere.

§. 429. **P**ræsentis autem signa sunt. 1. Gangrænæ exquisita prægressa. 2. sensus, motusque integre sublatis, ut pars scissa, puncta, usta, usque ad ipsa ossa, nihil sentiat, sed gravis modo sit. 3. color lividus, fuscus, niger. 4. mollities, flacciditas, frigus, cutis separabilis, tandem siccitas, durities. 5. foetor cadaverosus. 6. corruptio mortifera, profunda, omnia vicina depascens in ossa usque.

1. Signum hoc Medici & Chirurgi attentionem tantum excitat; non enim semper sphacelus sequitur, licet exquisita Gangrænæ prægressa fuerit, sed tamen tunc merito metuitur hoc malum.

2. Non adeo facile sæpe est determinare, an sphacelus adsit, nec ne. Sæpe enim panniculus adiposus, valida Phlegmone occupatus, in crassitudinem immanem distenditur, etiam in illis locis ubi non multum pinguedinis adest; uti v. g. in manuum & pedum dorso, & digitis. Si jam Gangrænæ tales partes occupet, poterit scalpellum adigi ad magnam profunditatem sine ullo doloris sensu. Imo poterit distentus panniculus adiposus, cute integra coercitus, sic comprimere subiectas partes, ut hebetior in illis sensus sit, imo fere nullus, quamvis nondum omnino mortuæ fuerint hæc partes, & postea ab hac pressione liberæ reviviscant quasi. Unde non potest concludi, sphacelum adesse, nisi certi fuerimus, profundissimis scarificationibus vel puncturis nullum omnino excitari colorem: si enim adhuc aliquid vivi sub panniculo adiposo, gangrænâ corrupto, lateat, poterit separatio corrupti expectari.

Notandum præterea, sæpe motum superesse posse in partem, quamvis sphacelo penitus corrupta fuerit. Vidi hoc in viro illo, cui in febre subito anterior pedis pars sphacelo corripiebatur (vide §. 423. l.). movebat enim digitos pedis affecti, li-

cet scalpello ad ossa usque adacto nullum omnino dolorem perciperet, nec vel unica sanguinis guttula eflueret. Neque mirum hoc videbitur, si consideretur, plurimos musculos, pedum manuumque digitos moventes, satis alte locari; unde, licet extremæ partes membri sphacelo affectæ fuerint, poterunt muscoli adhuc sani sua actione partes mortuas movere, quibus suis tendinibus affiguntur. Tendines enim, funium inftar, trahuntur, dum muscoli agentes turgent; & cum tenacissimi sint, diu manent integri, licet reliquæ partes molles jam putredine diffluant: unde & in illo viro coacti fuimus postea, dum separabantur mortua a vivis, forfice rescindere coherentes adhuc tendines. Simul ac integre mortua fuerit pars corporis, sentitur ejus gravitas tanta, ac si plumbum vivis partibus affixum hæreret. Quamdiu enim liber transitus humorum per omnia vasa obtinet, integra sanitate fruimur, & corporis nostri pondus non sentimus; ubi autem a quacumque causa ille impellitur, gravitatem & torporem percipimus. Unde lassitudines illas spontaneas morborum prænuncians dixit *Hippocrates* (vv).

3. Videantur illa, quæ præcedenti paragrapho n. 3. dicta sunt.

4. Quare mollescat & flaccida fiat pars corporis Gangrænæ & Sphacelo affecta, dictum fuit pariter paragrapho præcedenti. Cum autem calor a fluido-

rum

(t) Annæi Lucani Pharsal. Lib. IX. (u) Académ. des Sciences l'An. 1710. Hist. pag. 80.
(v) De Tumor. præter naturam c. 8. Chart. T. VII. p. 117.

(vv) Aphor. 5. Sect. 2. Chart. T. IX. p. 46.

rum per vasa motu fiat (vide Commentaria §. 382. n. 6.) motu hoc sublato, necessario pars sic affecta ad communem aeris ambientis temperiem reducitur; sed tunc frigescere dicitur, quia calor corporis sani semper calorem aeris ambientis superat. Quamdiu autem Gangræna tantum adest, partes suppositæ adhuc vivæ suo calore poterunt aliquam saltem teporem parti affectæ conciliare: ubi vero ad ossa usque omnis vitalis influxus desinit, patet facile, frigus nasci debere.

Solet tunc epidermis secedere semper, quæ & tenacissima est, & non facile putredine corrumpitur: sic etiam post combustiones, cantharides applicatas &c. integra manet epidermis; solutis tamen vinculis, quæ illam cuti necessebant, ab humoribus effusus in bullas attollitur. Imo dum pars cadaveris humani in aqua diu maceratur, & putrescit, non corrumpitur epidermis; sed secedit a partibus suppositis in tabum putridum jam resolutis.

Licet autem incipiente sphacelo mollities & flacciditas partis sic affectæ appareat: tamen postea, fluidissimis partibus dissipatis, reliqua omnia exsiccata contrahuntur, & exsiccantur sic, ut durissima appareant. Partibus enim sphacelo corruptis idem accidit, quod in carnibus animalium maceratorum, in aere libero, suspensis, observatur apud illos, qui equinis carnibus ferocissimos canes alunt. Primo enim hæc carnes putrido tabo diffluunt, dein indurescunt quam maxime. Imo in aridis, & exsuccis feminilibus corporibus sphacelo correpta pars sine ulla putredine servari potest diu, sed exsiccata. Mirabilis talis casus Hagæ Comitum observatus fuit. Nonaginta duorum fere annorum anus de dolore atrocissimo dextræ tibie conquerebatur: Medicus advocatus vero sphacelo totum crus affectum invenit, fere ad genu usque. Cum vires projectæ, & decrepita senectus, extirpationem sideratæ partis viderent, bono visu & cardiacis remediis vires infau-rahantur: interimque emortuum illud membrum terebinthinæ spiritu inungebatur assiduo, posteaque spiritu juniperino fovebatur. Sic omnis putredo prohibita fuit, neque proserpit sphacelus; sed miro spectaculo pars mortua, Ægyptiacæ Mumie instar exsiccata, vivo corpori adhæsit per sex fere integros menses; tuncque tandem mortua fuit hæc mulier (x). Hildanus ex observationibus Smetii similem casum refert (y). Mulier nempe alterum pedem aridum, nigrum, & absque tumore sphacela-

§. 430. **I**ngens in hoc morbo & velox discrimen præfagia vera exigit.

Simul ac sphaceli præsentis signa apparent, omnibus rite perpendis, sine ulla mora concludendum est, quid fieri debeat, ut vita servari possit. Si vero nihil aliud superfit, quam extirpare partem mortuam, illud faciendum quam citissime. Unius enim alteriusve horæ spatium aliquando sic proserpit malum, ut nulla amplius medela superfit. Plurima observata Medica & Chirurgica docuerunt, quam velox discrimen in hoc morbo sit: unicum & satis notabilem casum adduxisse sufficiet. Mulier, ante quatuor septimanas foetum enixa, sana, subito in dextro pede tantum dolorem sensit, ut ejus atrocitatem summis ejulatibus exprimeret. Nullum tamen in parte dolente post sollicitum etiam exa-

tum, sine ullo motu aut sensu, aliquamdiu gestaverat: post multum temporis pars hæc mortua a vivis separata cecidit, speciemque linguæ bovillæ, fumo indurata, præ se tulit.

5. Pars enim sphacelo affecta omnia eadem patitur in aeris communis calore, quæ cadaver; unde & similis foetor, & corruptio aderit.

6. Sicut jam in cadavere spontanea corruptione omnia pereunt, exceptis ossibus solis, quæ etiam post sæcula plura superfuisse constitit observatis; sic & sphacelo omnes partes molles, nisi exsiccantur, in tabum putridum diffuunt, & ab ossibus secedunt. Simul & hoc in sphacelo observatur, quod, nisi arte vel natura limes ponatur, inter vivum & mortuum, & partes molles rima facta in hoc confinio secedant a se mutuo, pergat mortifera hæc corruptio depascere omnia vicina, & quidem eo citius, quo vita est actuosior: unde in juvenili corpore, imprimis si valida simul febris adest, tam cito sphacelus serpit; in decrepita senectute, modo antiseptis pars mortua a corruptione præservetur, sæpe satis diu toleratur malum. Liquida enim per vasa vitalia ad sphacelum usque propulsa sistuntur, & venæ corrupta miasmata resorbent; hinc vivum, contiguum mortuo, ulterius afficitur. Horrendum tale spectaculum narrat Tulpus (x) dicitque, nullum mortalium acerbius quid tulisse unquam, vel vidisse execrabilius. Mulieri nempe annorum quinquaginta ex acerbissimo ventris dolore nata Gangræna medium abdomen depascebatur, sic, ut consumto umbilico, & perforato peritonæo, denudaverit non modo mesenterium, ac intestina, sed & exererit pleraque ventris exta. Cruentæ cutis, musculorum, peritonæi, omenti oras, lacerum mesenterium, ventris viscera pure, sanie, & effusis cibi reliquiis foetidissime conspurcata, nemo sine horrore videre poterat. Pulcherrime modum, quo Gangræna & Sphacelus proserpere solent, Celsus descripsit, dicens: *Caro illi ulceri vel nigra, vel livida est, sed sicca & arida; proximaque cutis plerumque subnigris pustulis impletur: deinde ei proxima, vel pallida, vel livida & fere aruginosa & sine sensu est. Deterior in inflammatione est, omniaque illa simul serpunt: ulcus, in locum pustulosum: Pustula, in eum, qui pallor aut livor: pallor aut livor, in id quod inflammatum est: inflammatum in id, quod integrum est, transit (a).*

men vitium apparuit; nec frigus, nec calor nimis aderat: nec mollissimis cataplasmatibus, neque aliis remediis adhibitis, levabatur dolor; & ad suram usque tumere & inflammari incipiebat crus. Cumque sæpius mutarentur applicata remedia, ut leniretur intolerabilis dolor, tandem levamen sensit ægra, & obdormiens satis tranquillam noctem duxit: dum vero Chirurgus novisset, pacatum esse dolorem, sequenti mane serius illam invisit, ne turbaret: sed obstupuit ille, videns totum pedem frigidum, sine ullo sensu, perfectio sphacelo corruptum, malo jam supra malleolos ascendente. Concludebatur illico partem extirpandam esse: post bihorium, necessariis omnibus ad hanc ope-

operationem dispositis, redit Chirurgus, sphacelus autem jam totum crus ad genu usque occupaverat. Tanta serpentis mali velocitate territus noluit tentare extirpationem, quam inutilem fore credebat, cum jam vitales vires labacerent; uti patebat ex

§. 431. **Q**uam veritatem dabit 1. justa consideratio ætatis, temperiei, morbi, virium. 2. Velocitas mali. 3. causa interna vel externa cognita. 4. anni tempestas. 5. locus affectus, ut vitæ magis, minusve necessarius, vel prout humida, sinuosa, aut sicca temperie donatur.

Ut firma ergo Prognosis habeatur, quæ determinet, quænam metuenda sint, quænam speranda; sequentia debent considerari.

1. *Ætas.* In junioribus, cum liquida solidis prævaleant, omnia fere diffuunt; unde sæpe satis velox putredinis semel nata progressus. Hoc imprimis in Gangræna illa gingivarum, quam Cancrum aquaticum solent vocare, patet, quæ citissime in hæc ætate omnia depascitur. Media ætate Gangræna & Sphaceli magnas tantum inflammationes sequuntur; vel & in febrilibus acutis aliquando observantur. In senectute vero a mera quiete & defectu subtilissimi liquidi eadem hæc mala nascuntur; tuncque raro vel nunquam curantur, cum non possit emendari causa. An *καρκίνος* καρκίνος. cancri extrema occupantes, quos in senectute nasci, & senibus commori dixit Hippocrates (c), huc referendi? Certe Celsus (d) Cancri nomine simile malum descripsit, & *καρκίνος* appellari dixit, si in prominentibus membris, id est inter ungues & alas vel inguina, nasceretur. Addiditque, fere in senibus, vel in his, quorum corpus mali habitus est, hoc malum fieri. Et Hippocrates, in loco modo citato, paulo post subjungit, quod ex articulis periculo maxime obnoxii sint magni digiti, & imprimis pedum.

Temperiei. Hæc vel sana est, vel morbosa. Sic in calida temperiei hominibus si sphacelus natus fuerit, nisi arte vel natura limes ponatur serpenti malo, cito perget vicina depascere. In frigidis autem, cæteris paribus, lentior observatur Gangræna & Sphaceli progressus. Si autem morbosa temperies in putridum vergens prædominetur, ut in scorbuto putrido, atræ bilis quadam specie &c. pessima quævis metuenda erunt.

Morbi. Sic v. g. post diuturnum hydropem Gangræna pedum rarissime curatur. Ubi vero in morbo acuto febrilis materia (vide §. 423. β.) extremam corporis partem quandam occupat, & omnino emori facit; magna spes est, modo reliqua signa salubria sint, evadere posse talem ægrum, sed hæc parte sui corporis mutilum.

Virium. Quam maxime notandum est, quod & post velocissimum humorum motum in febre ardentissima, & post stagnationem & quietem in decrepita senectute, nascantur Gangræna & Sphacelus. In priori casu, quo vires vitales fuerint validiores, eo citius perget malum; in posteriori vero, eo minor spes erit, quo debilior vita fuerit. Facile autem patet, debilitatem summam magis metuendam esse, quam nimis velocem humorum vitalium per vasa motum: illum enim minuere possumus per illa remedia, de quibus in Commentariis §. 102. 103. 104. dictum fuit; excitare vero fatiscentes, imprimis in summo senio, vires, longe magis arduum est; imo sæpe penitus impossibile.

debilitate pulsus. Sequenti die jam dimidiam femoris altitudinem sphacelus occupabat. Audacior alter Chirurgus, sed non prudentior, extirpavit femur, sine ullo ægræ dolore quidem; sed & sine ullo fructu, cum bihorio postea exspiraverit (b).

2. Inflammationis, quæ benigna resolutione curari poterit, decursus nunquam velox est; sed symptomata omnia, vel sensim, vel vix augentur: ubi eadem in suppurationem tendit, dolor, calor, rubor &c. velocius crescunt: omnium velocissime, si in gangrænam abitura sit: atque iterum in Gangræna tanto majus discrimen, quo citius hæc proserperit: idem & in Sphacelo verum est. Casus ille hoc confirmat, qui præcedenti paragrapho allegatus fuit: statim enim dolor in summam atrocitatem usque augebatur; inflammatio validissima secuta fuit, quæ brevi mutabatur in gangrænam; hæc vero in sphacelum quam citissime proserpentem. Jure merito ergo peritis omnibus Chirurgis semper suspecta fuit magna velocitas incrementis mali; & quidem omnium maxime, si ab internis causis, sine ulla læsione externa, Gangræna nata fuerit.

3. Tunc enim novimus, an hæc causa tolli vel emendari possit, an non? si v. g. cognosceretur, tumorem scirrhusum venam cavam descendentem sic comprimere, ut inde Gangræna in extremis inferioribus nasceretur (vide §. 422. β.) satis pateret, incurabile hoc malum esse: si vero a decubitu diuturno pondus corporis partes circa os sacrum & coccygis sic compresserit, ut inde gangræna fiat, mutato situ corporis impediri poterit mali progressus; & dein idoneis remediis separari a partibus vivis illud, quod corruptum erat.

4. Ab acerrimo frigore gangrænam nasci certum est; uti etiam a summo calore, sive per ignem corpori applicatum, sive a validissima inflammatione. Omnium ergo optima anni tempestas erit illa, in qua nec acre frigus, nec intensus calor adest, id est, vel autumnus. Hyemalis vero tempestas maxime nocet illis Gangrænis, quæ a quiete senili fiunt; æstas autem damnosa imprimis, si post validas inflammationes, aut humorum putridam corruptelam, similia mala sequantur: omnium maxime, si intensum calorem aeris humiditas simul comitetur.

5. Nisi incipiens Gangræna subito corrigatur, destructis solidis, extravasatis & corruptis fluidis, sic corrumpitur pars, ut nullo modo sanitas restitui possit. Tuncque nihil aliud superest, quam separare illud mortuum a vicinis partibus vivis quam citissime. Si jam pars affecta talis fuerit, ut ejus integritas ad vitam absolute requiratur, patet facile, nihil spei superesse: uti v. g. si cerebellum, medulla oblongata, medulla spinalis &c. Gangræna corrumpantur. Præterea major curæ difficultas erit, si Gangræna humida corporis loca occupaverit: nata enim putrefactio ab humorum illic continua plurimum augebitur: unde tam difficiles Gangræna, quæ os internum occupant, & tam

(x) Miscell. Curios. dec. 3. an. 5. & 6. p. 455.

(y) Hildan. de Gangræna & Sphacelo c. 7. p. 775.

(z) L. 3. c. 3. p. 187. (a) A. Corn. Celsi Med. L. V. c. 26. p. 301.

(b) La Motte Traité complet de Chirurg. Tom. III. pag. 358.

(c) Prædict. Lib. 2. cap. 8. Chatter. Tom. VIII. pag. 817.

(d) Lib. V. cap. 29. num. 31. pag. 301.

tam cito proferunt, cum foetore intolerabili. Ubi autem locus affectus sinuosus est, uti sunt genitalia in utroque sexu, intestinum rectum, &c. semper metus est, ne difficilius mortuum a vivo separari possit; & quamvis hoc factum fuerit, postea malum hoc degeneret in fistulosum ulcus. Ubi vero extrema corporis partes sicca & tendinosa Gangræna aut sphacelo corrumpuntur in senibus, vel & in aliis hominibus, quibus sicca temperies naturaliter est, similia mala oriuntur; plerumque tamen tardius

§. 432. **H** Inc regulæ:

- A Gangræna sphacelus.
- A Sphacelo mors partis, & vicinorum cito infectio.
- Gangræna illico succurrendum.
- Sphacelus illico extirpandus.

A Gangræna Sphacelus. Cum Gangræna ut plurimum solum panniculum adiposum occupet (vide §. 420.) Sphacelum præcedere solet. Sæpe enim sub tumente enormiter panniculo adiposo, & jam Gangræna corrupto, vivi musculi adhuc, uti & peritoneum & ossa sana, hærent. Facile autem patet, Gangrænam mole sua vicinas partes vivas comprimere posse adeo, vel & propagatione mali sic afficere, ut moriantur, tuncque a Gangræna Sphacelus natus est.

A Sphacelo &c. Quamdiu adhuc per quasdam membri affecti partes aliqua humorum circumductio superest, nondum sphacelus adest, & adhuc aliqua spes manet, corrupta a vivis partibus separari posse. Ubi vero omnis vitalis influxus & effluxus humorum omnino sublatus est, mors partis adest. Sed mortua hæc pars vivis coheret; & sæpe eadem causæ, quæ sphacelum produxerant, pergunt agere, & vicina similiter perdunt: imo, licet hæc causæ cessaverint, contigua tamen loca cito inficiuntur. Liquida enim vasorum continuitate ad locum corruptum deferuntur; hinc putredinem hanc alluent omni momento, & stagnabunt hic, quia per mortuæ partis vasa transire nequeunt. In solidis autem partibus continuitate substantiæ proferet malum. Quam cito autem vicinæ partes a Sphacelo afficiantur, patuit in memorabili illo casu, cuius mentio facta fuit in Commentariis §. 430.

Gangræna illico succurrendum. Illa enim (uti optime dixit Galenus in loco allegato in Commentariis §. 419.) inter magnam inflammationem & sphacelum quasi media est: tanto quidem gravior inflammatio, quanto levior sphacelo: ille enim est corruptio totius substantiæ membri affecti, ita ut nullus eum curaverit nisi confirmatum, sed adhuc incipientem, cum nondum sphacelus est, sed magna gangræna sphacelo vicina. Cum autem gangræna in mortem partis, id est sphacelum, tendat, patet, omni artis molimine huic succurrendum esse quam citissime.

Sphacelus illico extirpandus. Sanæ enim & vivæ partes vicina afficiuntur brevi proserpente malo. Unde, quo diutius differtur extirpatio, eo plus perditur de corpore. Adeoque miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere (e). Faciendum tamen est, observationes Medicas & Chirurgicas docuisse, aliquando & naturam, quæ toties sibi soli sufficit, perfecisse curam in talibus casibus, ubi sola extirpatio locum habere posse videbatur. Homo quadraginta circiter annorum, bonæ tempe-

(e) A. Corn. Celsi Medic. Lib. V. c. 26. pag. 104.
(f) Académ. des Sciences l' an 1702. Mémoires, pag. 170. &c.

proserpet malum, neque tanta putredo sequetur: sed etiam longe difficilior erit separatio corrupti a vivis & sanis partibus, quia hæc per liquida sana, ad limites Gangrænae debito impetu, & copia allata, perfici debet.

Ex omnibus jam, quæ hæcenus dicta sunt, colligi possunt axiomata quædam, quæ legitimam in his malis Prognosin faciunt, & sequenti paragrapho enumerantur.

rii, vulneratur gladio in parte media interna & inferiori brachii dextri: Vulnus hoc sequebatur statim ingens Hæmorrhagia, quam adstringentibus & forti ligatura compecebant. Febris continua, ardens, accessit, cum vigiliis fere perpetuis; & brevi postea ad cubitum usque omnia sphacelata apparuerunt: imo & interna brachii pars ad axillam usque jam corrupta erat, & ipsum brachii os usque ad distantiam quatuor digitorum transversorum ab axilla nudum erat, omnibus ipsi incumbentibus jam putredine sublatis. Cum ad tantam altitudinem jam ascendisset malum, febris adesset cum anxietate, genæ lividæ forent, pulsus debilis & vacillans, periti Chirurgi in consilium vocati concluderunt, extirpationem tentari non posse. Dum hæc fierent, accedit muliercula, quæ se curaturam hunc ægrum pollicetur: Chirurgi commiserunt illius curæ hominem, quem brevi credebant periturum. Illa totam partem unguento quodam perficit, deinde linteis tegit, si-mulque cibos valde nutritios & vinum exhibet: post viginti quatuor horas jam apparebat limes serpentis mali; pergebat eodem modo, & quotidie in melius videbatur mutari malum, secedentibus partibus corruptis sponte. Cum autem a cubito ad apices digitorum usque omnia corrupta forent, & terribissimum foetorem spargerent, voluerunt Chirurgi tollere hoc corruptum, cum vix amplius hæret reliquis partibus: sed noluit pati hoc mulier illa, quæ curam dirigebat, unguento solo omnia perfici posse affirmans. Tandem post sex septimanas sponte totus cubitus ab osse humeri cecidit: illa interim & nudam ossis humeri partem & reliqua suo unguento textit; & tam felici quidem cum successu, ut mensis spatio elapso ossis humeri pars, quæ nuda fuerat, secesserit a reliquo osse sano, & quatuor mensium spatio ad cicatricem deductum fuerit terribile hoc malum (f). Unguentum autem illud, quo usa fuerat hæc mulier, Balsamo Lucatelli in officinis dicto satis simile erat, confectum ex olivaram oleo, cera, terebinthina, ligno santalo rubro. Ne autem credatur, mirabilem hanc curam huius unguenti efficaciam adscribendam esse, alius casus evincit, quo consistit, naturam, nullis omnino remediis adjuvam, talem separationem sphacelo corrupti membri perfecisse. Septemdecim enim annorum puellæ crus sphacelatum erat: cumque huic pauperula extirpationem partis affectæ suaderet peritissimus Chirurgus, solo nigeram servandi desiderio ductus, illa pertinaciter negavit, nihilque membro huic corrupto applicuit præ-

ter linteæ pura: tamen sponte sua in articulo genu separatione facta membrum corruptum decidit (g). Plures similes casus occurrunt apud Observatores, qui docent, sponte a sanis partibus secessisse illa, quæ sphacelo corrupta fuerant. Longe tamen frequentius accidit, proserpere sphacelum, nisi extirpetur, & satis cito occidere. Cum ergo semper sphacelo corrupta pars tolli debeat, sive sponte separetur, sive refectur; & anceps admodum even-tus sit, si soli naturæ hoc committatur; apparet,

Gangræna cerebri, viscerum, vesicæ, lethalis, & in acutis cita mortis, partibus majoribus vix apparentibus læsis, causa.

Cerebri. Si enim consideretur mollis & tenera cerebri substantia, patet facile, illam brevi tempore in putridum tabum debere diffuere, si Gangræna hic nata fuerit. Neque datur hic depurationi locus, licet mortua a vivis separarentur, nam undique dura calvaria exitum impedit. In vulnere capitis historia patuit quidem ex fidelissimis observatis, magnam partem cerebri, sed imprimis corticalis substantiæ, aliquando per vulnera, fungos, suppurationem &c. ablata fuisse, vita tamen superstitente; quin & sine ulla remanente læsione functionum cerebri: imo etiam evacuatione per nares vel aures levata fuisse omnia symptomata, quæ ab effusis sub calvaria humoribus, encephalon comprimentibus, nasci solent. Sed ut evadere posset homo, cuius cerebrum Gangræna affectum est, quot non deberent concurrere fortunati eventus, qui tamen singulari raro occurrunt? Deberet enim sisti Gangræna, & corruptum separari a reliquis adhuc integris; deinde deberet illud jam separatum non amplius inficere tenerrimam cerebri pulpam, cui contiguum est; adeoque citissime evacuari per tales vias, quas nondum Anatomicorum industria detexit, licet observata videantur docere, illas adeste; si non naturaliter, saltem in morbis: Ultimo requireretur, ut restituerentur illa, quæ per Gangrænam de ipsa cerebri substantia perierant. Si omnia hæc serio ponderentur, patebit, credo, nihil spei superesse; ubi cerebrum Gangræna corruptum fuerit; multo adhuc minus, si cerebellum, vel medulla oblongata eodem malo affecta fuerint. Dixerat Hippocrates (vide commentaria §. 268.) illos, quibus cerebrum sideratum fuerat (σφρακτισθῆν) intra tres vel septem dies mori; si autem illos effugerit, sanos fieri: Sed satis dubium videtur, an ipsius encephali corruptionem intellexerit hoc nomine. Quædam enim loca videntur docere, quod longe alia mala sub hoc nomine descripserit: Dicit enim (h) si cerebrum sideratum fuerit (ἢν δὲ σφρακτισθῆν ἐν τῷ κεφαλίῳ) dolor caput occupat, & per cervicem ad spinam tendit, & auditus privatio illum prehendit, & frigus in caput irruit, & tumescit totus, & repente voce privatur. Et ex naribus sanguis fluit, & lividus evadit. Ille, si morbus leviter corripuerit, quem sanguis exiverit, levatur: si vero vehementer correptus fuerit, cito moritur. Patet autem evidenter, non hic describi encephali corruptionem, sed compressionem a sanguinis copia nimia, vel derivatione ad caput. Alibi autem (i) Calvaria corruptelam sub hoc nomine designavit, dicit enim: Dolor paulatim anteriorem maxime capitis partem detinet, & intume-

axioma tamen hoc verum esse, quo statuitur, sphacelum illico extirpandum esse. Interim mirabiles illi casus docent, non omnino desperandum esse in illis casibus, ubi vel ob debilitatem summam, vel alia quacumque de causa, extirpatio fieri nequit. Tuncque bono victu & Cardiacis vires erigendæ sunt; dum interim pars affecta conditur talibus, quæ omnem putredinem prohibent & emendant; de quibus paragrapho sequenti dicetur.

Viscerum. Cum Gangræna partes corporis, quas occupat, destruat; & dein, nisi sistatur, proserpat satis cito sæpe; patet facile, nullam fere spem superesse, si hoc malum occupaverit viscera; præsertim si mollioris substantiæ fuerint, ut hepar, & lien; illa enim brevi in putrilaginem diffluent. Vitalia autem viscera, thoracis cavo recondita, si post validissimas inflammationes gangræna corripuerint, mors certa videtur sequi debere, cum in ipso quasi fonte suo tunc vita opprimatur. In cadavere proprii filii, ischuria mortui, renes cum vicinis partibus Gangræna affectos vidit Hildanus (k). Interim tamen certissimis observatis consistit, non omnium viscerum Gangrænam certo lethalem esse; si enim firmioris & membranaceæ substantiæ fuerint, uti v. g. intestina, & possibilis sit gangrænosæ corrupti separatio non tantum a partibus vivis, verum etiam separati eductio de corpore, sæpe evadunt: uti pluribus exemplis demonstratum fuit in Commentariis §. 317. ubi de illis casibus agebatur, quando per vulnus, suppurationem, aut gangrænam intestinalis fistulæ pars ablata erat. Videtur ergo in illis visceribus, quorum firmior substantia non tam facile in putridum tabum diffluit, & in quibus corrupti eductio de corpore sperari potest, Gangræna summum quidem periculum, sed non semper certam mortem facere. An non hoc indicavit Hippocrates (l) dum de pulmonum inflammatione agit? In validissima enim horum inflammatione illos ad latera prolabi, & livores foras ostendere dicit; tuncque veteres vocasse sideratos (σφρακτισθῆν) sic affectos monet. Sed livor ille Gangrænae natæ signum est (vide §. 427. n. 3.) In sequenti dein Prænotione subiungit sequentia: Quibus vero totus pulmo inflammatus fuerit cum corde, sic ut ad latus prociadat, resolvitur totus æger, & jacet frigidus, sine sensu, & moritur secundo aut tertio die. Si vero sine corde contigerit, & minus, longiori tempore vivunt. Quidam autem etiam servantur: Per sputa enim possent educi ex pulmone tabus gangrænosus. Corde autem ipso corrupto, quis aliquid sperare auderet? Sputa vero talia gangrænosæ educi aliquando de pulmone, docent observata Medica. Sputum cœnosum, argillæ cuiusdam liquidioris speciem præ se ferens, in desperatis Phthisicis observavit Benedictus (m), & in illo-

(g) La Motte Traité complet de Chirurgie T. III. p. 265.
(h) De Morbis L. I. c. 8. ibid. p. 556. (k) De Gangræna & Sphacelo c. 4. p. 774.
(l) Coac. Prænot. n. 401. 402. Charr. T. VIII. p. 875.
(m) Tabidor. Theatr. p. 68.